

University "Goce Delcev" - Stip
Faculty of Economics - Stip

ICBEF

2012

September 13-15, 2012
Stip, R. Macedonia

**First International Conference on Business,
Economics and Finance**

Conference

From Liberalization to Globalization:

Theme:

Challenges in the Changing World

CONFERENCE PROCEEDINGS

September, 2012

**First International Conference for Business,
Economy and Finance- ICBEF 2012**

CONFERENCE PROCEEDINGS

**First International Conference for Business,
Economy and Finance- ICBEF 2012**

Conference Organizing Committee

Violeta Madzova, PhD, President
Riste Temjanovski, PhD
Aleksandar Kostadinovski, PhD
Zoran Zdravev, PhD
Ljupco Davcev, PhD
Elena Nikolova, MSc
Tamara Jovanov-Marijanova, MSc
Vlatko Paceskoski, MSc

Conference Scientific & Programme Committee

Trajce Miceski, PhD, R.Macedonia
Riste Temjanovski, PhD, R.Macedonia
Violeta Madzova, PhD, R. Macedonia
Janka Dimitrova PhD, R.Macedonia
Rosica Koleva, PhD, R.Bulgaria
Tatjana Orehova Viktorovna, PhD, R.Ukraine
Miroslav Lutovac, PhD, R.Serbia
Nikolas Hourvouliades, PhD, R.Greece
Viktor Simoncic, PhD, R.Croatia
Marcin Staniewski, PhD, R.Poland

Editor: Sasenka Gramatova

Printing house: 2 August-Stip

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје
658(497.731)“2012”(062)(048.3)

INTERNATIONAL conference for business, economy and finance (1 ; 2012 ; Štip)

Book of abstracts / First International Conference for Business,
Economy and Finance - ICBEF 2012. - Skopje : Univerzitet "Goce
Delčev", 2012. - 91 стр. ; 23 см

Фусноти кон главите

ISBN 978-608-4504-88-7

1. Гл. ств. насл.

a) International conference for business, economy and finance (1 ;

Штип ; 2012) - Апстракти

COBISS.MK-ID 92094218

THE IMPACT OF THE INTERNATIONAL BANKING ON THE MACEDONIAN BANKING SECTOR IN THE GLOBAL FINANCIAL CRISIS

Violeta Madzova PhD³⁰⁶

Abstract

The financial crisis of 2007-09 was a major test for the global financial system as a whole. Without the influence of the international banks over domestic banking operations, the global financial crisis would instead have been several national banking crises, not necessarily erupting at the same time and with far fewer contagion effects – but probably with (even) greater damage to the nations hurt most. But international banks also provide substantial benefits to the economies they operate in – during the crisis, e.g., the presence of Western European banks had a stabilizing effect on credit flows in the Eastern Europe and West Balkans countries.

For some time during 2008 and 2009, it looked as if one of the most fundamental trends the banking industry underwent in the past decades – the internationalization of their business activities – might be dealt a serious blow. The crisis brought the return to center stage of the state, as an investor of last resort and as a rule-setter, and by nature national governments focus on national markets.

Virtually unprecedented global turmoil in financial markets and an ensuing —heart attack of the real economy that at times looked like the beginning of a second Great Depression led to extreme uncertainty in the banking sector and made managers refocus on the very core of their banks' activities – attention concentrated on the home market business.

Stabilization measures by national governments gave a further push in that direction as they often came in exchange for banks' committing to continue lending towards domestic clients. However, in a period of restructuring, shrinking and deleveraging, this implied fewer resources were available for international operations.

This paper aims to analyze the changes of the banking policy of the international banks as result of financial crisis loses as well as to analyze that impact that the international banks have made to the banking sector to Macedonian banking in terms of creating better or worse lending environment. The analysis would be also speared over the issue whether the international banks import the post-financial crisis symptoms from their origin countries.

Key words: international banks, post-financial crisis, lending policy.

ВЛИЈАНИЕ НА МЕЃУНАРОДНИТЕ БАНКИ ВРЗ МАКЕДОНСКИОТ БАНКАРСКИ СЕКТОР ВО ПЕРИОД НА ФИНАНСИСКА КРИЗА

ВОВЕД

Последниве две децении, забележан е зголемен тренд на глобализација на сите полиња, а особено во сферата на финансиските услуги.

Банкарската индустрија, како дел од финансискиот и економскиот систем на една земја, е под силно влијание на промените предизвикани од страна на актуелната економска ситуација во која истата се развива: нестабилноста на каматните стапки, зголемување на конкуренцијата, концентрацијата на капитал, итн.

³⁰⁶ Assistant professor at the University "Goce Delcev" - Stip, "Faculty of Economics" - Stip

Првично замислени како финансиски институции со висок степен на специјализација, банките во периодот на сè поголема либерализација се обидоа да ги прошират своите активности.

Ваквиот тренд продолжи да се одвива во две насоки :

- збогатување и диверзифицирање на услугите што банките ги нудат на своите клиенти во својата земја и
- проширување на активностите на банките вон своите националните граници .

Во таа смисла не само што драстично се зголемија прекуграничните банкарски и другу финансиски трансакции, туку и многу банки, како од развиените, така и од оние земји во развој, преселија дел од својот банкарски капитал и етаблираа соодветни форма на присуство во другите земји.

Првите тврдење дека поголема меѓународна финансиска конкуренција треба да ја подобри кредитната понуда е во основата на тнр. Рамка за финансиска либерализација (Financial Liberalization Framework) . Имено , McKinnon (1973) и Shaw³⁰⁷ (1973) укажуваат дека постои доста изразена кредитната побарувачка во помалку развиените земји, која би можела да се задоволи со елиминирање на ограничувањата за влез на странски банкарски капитал од страна на мултинационалните банки . Исто така, упатуваат на фактот дека во помалку развиените пазари и земјите во транзиција, кредитната понуда често не е правилно алоцирана , (пред сè поради асиметричноста на информациите за деловните потфати и проекти што компаниите –кредитобаратели ги финансираат со банкарските кредити) , што им оневозможува на банките да им дадат предност на "добри" проекти и клиенти , во однос на оние од "лошите".

Секако, влезот на странскиот капитал може да има значајни или помалку значајни позитивни и негативни влијанија врз банкарскиот систем на земјата домаќин во зависност од големината на учество на странскиот капитал, степенот на развиеност на банкарскиот систем на земјата од каде води потекло капиталот, како и од степенот на развиеност на националниот банкарски систем , времето на влез на странски банки од аспект на економскиот циклус во кој се наоѓа земјата домаќин или земјата од каде води потекло банкарскиот капитал и сл.

ЕФЕКТИ НА СТРАНСКИОТ БАНКАРСКИ КАПИТАЛ ВРЗ ЕКОНОМИЈАТА НА ЗЕМЈАТА ДОМАЌИН

Придобивките и проблемите од зголеменото странско учество во банкарскиот сектор во една национална економија е предмет на дискусија на многу теоретичари и луѓе од праксата. Ова прашање станува уште позначајно во услови на финансиска криза. Иако оваа тема е предмет на бројни истражувања , многу одговори остануваат отворени , делумно поради ограничената достапност на ревантните податоци. Се смета дека , во услови на криза , странските банки имаат два типа на функции - микроекономска и макроекономска.

³⁰⁷ Janek Uiboupin "Impact of Foreign Banks on Banking Sector Stability in Central and Eastern European Countries", International seminar : "Financial Sector Research in Estonia" 2007, pg.95

- ✓ Микроекономската улога е дека странските банки функционираат како санатори на неуспешни банки преку нивно превземање , реструктурирање и докапитализирање.
- ✓ Макроекономската улога на странските банки е преку превземање или отварање на свои подружници во земјата домаќин , да го намалат учеството на државата во банкарскиот сектор и да го направат банкарскиот систем многу поефикасен.

Пред последнава глобална финасиска криза, општиот консензус беше дека придобивките од странските банки, во голема мера ги надминуваат трошоците во многу димензии. Особено, се сметаше дека странските банки ја поттикнуваат домашната конкуренција меѓу банките, го подобруваат пристапот до финансиските услуги, учествуваат во зголемувањето на финансиските и економските перформанси на своите должници, и носат поголема финасиска стабилност. Општо земено , намалување на трошоците за финасиска интермедијација (мерено преку маржите , распонот и режиските трошоци) , како и пониската профитабилност се припишуваат на поголемото присуство на странските банки. Покрај тоа, се смета дека странските банки на некој начин вршат и притисок врз властите и регулаторите на земјите домаќини , да се подобри банкарската регулатива и супервизија, и да се зголеми транспарентноста, и општо кажано да делуваат како катализатор на домашните реформи. Во услови на криза , филијалите, а во многу случаи и подружниците можат да имаат корист од поддршката што би им ја обезбедила матичната банка . Исто така , странските банки за кои постои повисока доверба од страна на депонентите , имаат корист од тнр. "летови кон квалитетот" , со што не се намалува или дури се зголемува нивото на депозити , па обемот на нивното кредитирање претрпува многу помалку осцилации во тој кризен период. Овие пак , позитивни ефекти за странските банки се особено изразени доколку постои низок степен на учество на странските банки во земјата-домаќин.

Меѓутоа во текот на периодот на неколку светски кризи , вклучувајќи ја и оваа последната, за голем број на земји, влезот на странските банки во истите, е генерално поврзан со извесна веројатност за креирање на нова или зголемување на постоечката национална банкарска или финасиска криза. Притоа, се смета дека странските банки можат да бидат значителен извор на кредитна стабилност при кризи, но тие исто така можат да бидат извор или средство за проширување на кризите. Исто така, утвредно е дека ризикот од зараза со криза е повисок за оние земји каде што сопственичката структура на странскиет банки е концентрирана во една земја.³⁰⁸ Всушност , кризата во матичната земја може да влијае на економијата во целата земја-домаќин преку деловни одлуки направени од страна на странските банки.

Во последно време , голем број на студии покажуваат дека финансиските шокови кои ги погодуваат банките во матичните земји може лесно да го пренесат и на своите филијали во странство со негативни последици врз нивното кредитирање. Имено, сè повеќе се истакнува, дека ризиците на меѓународното банкарство оставаја длабоки траги врз глобалната финасиска стабилност. Бројни истражувања

³⁰⁸ Christian E. Weller & Mark J. Scher" The impact of multinational banks on development finance "Center for European Integration Studies 2000, pg 5

покажуваат дека во новите земји членки на ЕУ на пример , од почетокот на глобалната финансиска криза до денес, странските подружници го намалија обемот на своето кредитирање многу повеќе во однос на домашните банки. До исти резултати е дојдено споредувајќи го кредитот раст на странските подружници на големите мултинационални банкарски групации, со големите домашни банки на овие земји. Утврдени се и случаи кога во време на финансиски шокови меѓународните банки ги поддржуваат нивните странски филијали преку внатрешните пазари на капитал.³⁰⁹ Она што е исто така може да се забележи е дека за време на глобалната криза странските банки на развиените европски земји , продолжија да ги кредитираат оние земји кои беа географски блиску до нив , без разлика на нивните перформанси , пред сè поради воспоставените долгорочни кредитни односи. Од друга страна, за одржување и зголемување на стабилноста на банкарските системи во транзиционите економии, меѓународните банки применуваат конзервативна политика на кредитирање, што дополнително негативно влијае на достапноста до финансиски средства, особено протребен на бизнис секторот за поттикнување на развојот и излез од кризата.

За истражување на ефектите од присуството на големите меѓународни банки во земјите во транзиција во услови на криза сепак се чини дека треба да се анализираат цел спектар на податоци , како и поширок спектар на земји во подолг временски период , правилно компарирајќи ги и анализирајќи ги ефекти од цикличниот развој и структурни промени во истите. Во таа смисла ефектите од присуството на странските банки може да се разликуваат во однос на важноста на странските банки во земјата-домаќин, економскиот развој на земјата домаќин и нејзиното деловно и институционално опкружување.

ВЛИЈАНИЕТО НА МЕЃУНАРОДНИТЕ БАНКИ ВРЗ МАКЕДОНСКИОТ БАНКАРСКИ СИСТЕМ ВО УСЛОВИ НА КРИЗА

Во последниве години , светската економија ја тресат повеќе форми на криза-почувајќи од големата банкарска криза од 2007, на која се надоврза економската , за во последнава година-две , рецесионите тенденции добијат свои форми на должничка криза во неколку европски земји³¹⁰.

Затоа од големо значење за секоја земја која има странски банкарски капитал , (како што е македонската економија) е да анализира дали присуството на странските банки води кон стабилизирање или дестабилизирање на банкарскиот сектор во периодот на банкарска, економска и должничка криза во евро-регионот или пак има неутрален карактер ?

За таа цел, анализирани се и следниве аспекти кои се однесуваат на карактерот на македонскиот банкарски систем под влијание на странскиот капитал и тоа:

- ✓ Сопственичка структура на банкарскиот капитал во Република Македонија

³⁰⁹ Dorothea Schafer & Oleksandr Talavera "The Impact of Foreign Banks Entry on Domestic Banks' Profitability in a Transition Economy" –DIW , Berlin, Feb. 2007, pg 3-8.

³¹⁰ Листата на земји како Грција и Шпанија сè уште не е конечна.

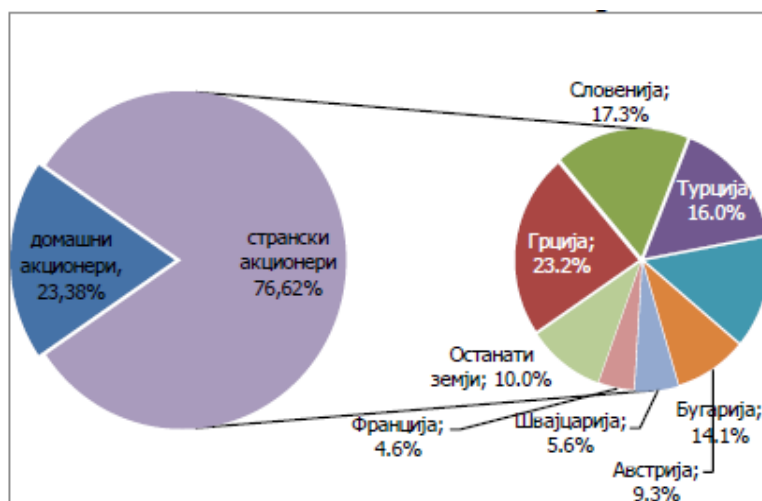
- ✓ Учеството на странскиот капитал во македонскиот банкарски сектор и неговата поврзаност со степенот на финансиско посредување.
- ✓ Споредба на кредитната активност на македонските банки со онаа на земјите чии банки имаат доминантно учество во македонскиот банкарски сектор
- ✓ Анализа на ризиците (кредитен, ликвидносен, валутен, каматен)-трендови и нивната евентуална поврзаност со работењето на меѓународните банки
- ✓ Примената и прифаќањето на меѓународните стандарди како резултат на присуството на странскиот капитал

а) Сопственичка структурата на капиталот во банкарскиот систем на Република Македонија

Банкарскиот систем на РМ го чинат седумнаест банки и осум штедилници ³¹¹, од кои тринаесет банки се во доминантна сопственост на странски акционери, со вкупно процентуално учество од 74,3 %. Странскиот капитал кој потекнува од земјите-членки на Европската Унија, доминира во странскиот капитал во банкарскиот систем на Република Македонија, иако на крајот на 2011 година неговото учество се намали од за околу 6% како резултат на зголеменото учество на капиталот од Турција.

Според земјата на потекло, акционери од седум земји имаат поединечно учество во вкупниот странски капитал поголемо од 5%, од кои пет, потекнуваат од земјите на Европската Унија. Акционерите од останатите земји имаат поединечно учество помало од 3,5%. Банките кои што се во доминантна сопственост на акционери потекнуваат од Грција, Словенија, Турција, како и банките кои се во сопственост на странските портфолио-инвеститори имаат доминантна улога во активата на банкарскиот сектор (со учество од 23,0%, 18,6%, 8,2% и 24,2%, соодветно.

Графикон бр. 1 Структура според земјите на потекло на капиталот на банките

Извор : НБРМ

³¹¹ Со оглед на незначителната улога на штедилниците во вкупната активност на банкарскиот систем, натамошните коментари и анализа ќе се однесуваат исклучиво на банките во РМ.

Учеството на странскиот капитал во македонскиот банкарски сектор бележи континуиран пораст (види табела бр. 1) , но особено е интересно да се забележи значителен влез на странски капитал во Македонија, непосредно по настанувањето на Големата банкарска криза од 2007 година, која се ефектуираше како таква во наредните две години.

Табела бр. 1

Учество на странскиот капитал во македонскиот банкарски систем (2005-2011)

Група	31.12.2004	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2007	31.12.2008	31.12.2009	31.12.2010	31.12.2011
Големи банки	37,1%	68,4%	74,2%	82,8%	80,7%	79,5%	79,7%	78,0%
Средни банки	25,3%	33,6%	41,9%	60,2%	69,0%	66,8%	68,6%	61,7%
Мали банки	48,8%	46,4%	46,2%	61,5%	72,5%	57,5%	70,0%	89,4%
Банкарски систем	47,5%	52,5%	56,1%	69,1%	74,3%	68,6%	72,9%	74,3%

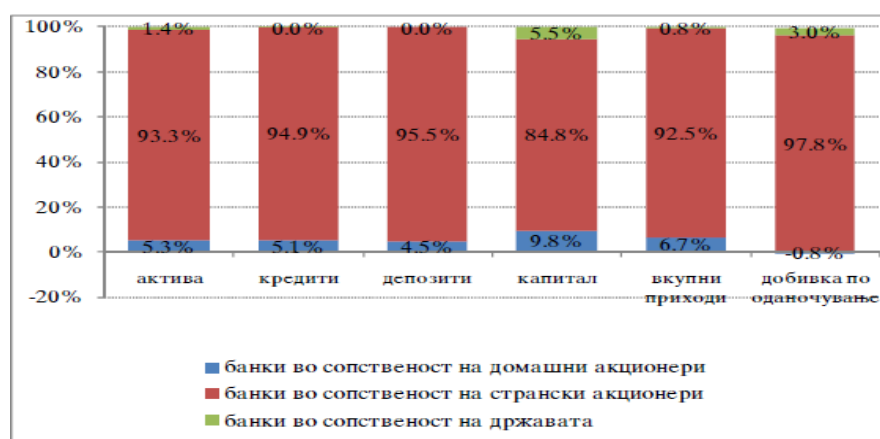
Извор : НБРМ

Имено, во 2008 година, македонскиот банкарски сектор бележи влез на странски капитал во три банки (односно нивно превземање) од страна на австриски, холандски и бугарски банакарски брендови . Во тој период, македонскиот банкарски сектор (пред сè поради својата конзервативност и не вложување во ризични хартии од вредност), не почувствува никакви проблеми од хипотекарната банарска криза која веќе "ги тресеше" и европските банки, туку напротив бележеше одлични перформанси во секој поглед. Тоа , се чини беше пресудно , банкарските брендови од три земји (сите три членки на ЕУ) да го преселат дел од својот капитал , во земја која може со своето деловно опкружување да им обезбеди стабилно работење и евентуално поголема добивка отколку во нивните матични земји.

Тоа на некој начин може да се потврди, ако се анализира структурата на поважните билансни позиции на банките според доминантната сопственост на банките. Имено , анализирајќи ги во периодот 2009-2011 годона позициите : актива , кредити, депозити, капитал и вкупни приходи може да се забележи високо учество на банките во сопственост на странски акционери (на ниво од 88-95%), се забележува дека учеството на добивката што ја остваруваат банките со странски капитал е единствена поизразено динамична категорија. Имено во 2009 (една година по спомнатото дополнително превземање), учеството на добивката на странските банки во вкупната добивка драстично се издигна на скоро 98%, наспроти нивното учество од 92% во вкупните приходи на секторот и покрај генерално намалената кредитна и депозитна активност на целиот банкарски сектор. Ако се разгледуваат банките во доминантна домашна сопственост , тие напротив учествуваат со 6,7% во вкупните приходи , а само со минорни 0,8% во вкупната добивка на целиот банкарски систем. (графикон бр. 2)

Графикон бр. 2

Структура на поважните билансни позиции на банките според доминантната сопственост на банките (2009 год)

Извор : НБРМ

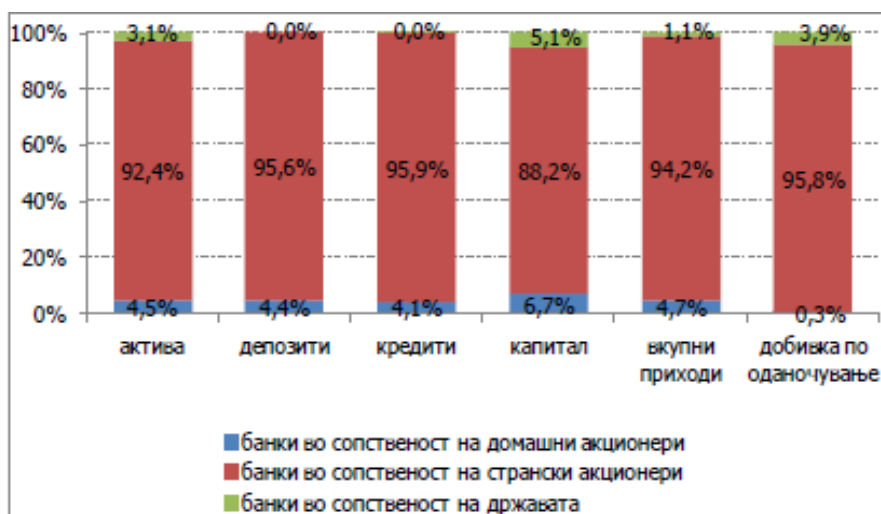
Овој тренд на значително учество на добивката на банките со странски капитал во вкупната добивка, за сметка на добивката која ја остваруваат банките со домашен капитал, продолжува и понатаму се забележува и во 2011 година, кога почнуваат да се чувствуваат ефектите на должничката криза во евро-регионот и кога банките со странски капитал се свртени кон обезбедување на повисоки стапки на поврат на капитал кои се поставени како таргет од страна на матичните банки (кои ви најголем број случаи потекнуваат од земјите –членки на ЕУ, од кои Грција е присутна со по една банка во групата големи и средни банки, а Словенија, со една голема банка)³¹².

Имено, неповолниот однос на остварени приходи и други перформанси наспроти добивката за банките со домашен капитал уште повеќе се влошува во 2011 година. Имено, при непроменета структура на оставени приходи (на ниво од 94% за странските и 4,7% за домашните банки), банките со странски капитал бележат учество од 95 % во добивката на целиот банкарски сектор, наспроти само 0,3% учество на домашните банки. (графикон бр. 3)

³¹²Словенија во 2011 година забележа зголем степен на ризично портфолио во својот банкарски систем што директно влијаеше на кракот на работењето на нејзините подружници.

Графикон бр. 3

Структура на поважните билансни позиции на банките според доминантната сопственост на банките (2011 год.)

Извор : НБРМ

Ова би можело да укаже на фактот дека во услови на криза и паралелен дополнителен влез на странски капитал во банкарскиот систем на земјава, извесно е дека реализираната добивка на банките со доминантен странски капитал ќе биде на штета на домашните банки, кои се обидуваат да ја одржат својата активност и стабилност за сметка на профитабилноста. Понатаму, факт е дека најголем дел од оваа добивка, по нејзиното распоредување ќе се трансферира во земјите на матичните банки.

б) Учеството на странскиот капитал во македонскиот банкарски сектор и неговата поврзаност со степенот на финансиско посредување

Со години банкарскиот систем на Македонија се одликува со реалитивно низок степен на финансиско посредување³¹³. При тоа, за разлика од најголем број на земјите членки на ЕУ³¹⁴, чиј степен на финансиско посредување (мерено преку односот на активата на банките и БДП на земјата), во последниве години се движи во опсегот од 200% до 2000%, во Македонија таквите проценти се под 100%, што го позиционира македонскиот банкарски систем на самото дно на скалата на степенот на финансиско посредување во регионот.

Меѓутоа, за разлика од повеќето земји-членки на ЕУ, кои во претходните три години поминаа низ т.н. финансиска дезинтермедијација, степенот на финансиското посредување во банкарскиот систем на Република Македонија бележи нагорен тренд. Имено, во однос на крајот на 2010 година, соодносите на активата, кредитите и депозитите со БДП се зголемија за 1,8 процентни поени, 1,1 процентен поен и 1,9 процентни поени, соодветно. Овој тренд континуирано се зголемува, (графикон бр. 4),

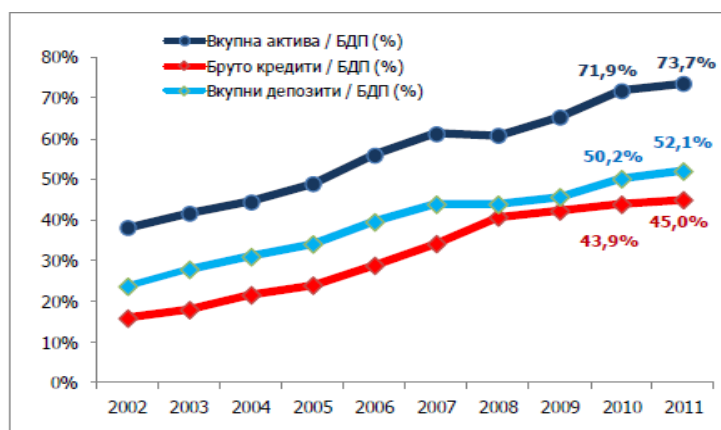
³¹³ Степенот на финансиско посредување на банкарскиот сектор се огледа низ параметрите: износот на активата на банките, бруто кредитите или бруто депозитите во однос на БДП на земјата.

³¹⁴ Во овој случај ги изземаме Бугарија, Романија и Литванија

што укажува на извесна стабилност и отпорност на македонските банки во овој кризен период.

Графикон бр. 4.

Степен на финансиско посредување на македонското банкарство (2009-2011)

Извор: НБРМ

Еден од главните фактори за ваквите движења е фактот што македонскиот банкарски систем не беше директно и силно погоден од меѓународната финансиска криза, а банките имаа капитален и ликвидносен капацитет да продолжат со кредитната активност. Во оваа смисла, странскиот капитал нема негативно влијание врз нарушувањето на ваквиот нагорен тренд, туку напротив има дури поттичнувачки карактер.

в) Споредба на кредитната активност на македонските банки со онаа на земјите чии банки имаат доминантно учество во македонскиот банкарски сектор

Кредитна активност на банките кон нефинансиските субјекти бележи умерено забрзан раст. Сè уште присутната воздржаност на банките за кредитирање, главно во втората половина од 2011 година, е тесно поврзана со должничката криза во еврозоната и неизвесноста во однос на закрепнувањето на домашната економска активност. Меѓутоа, годишната стапка на раст на кредитите во Република Македонија во 2011 година е над просекот во регионот, односно над годишната стапка на раст на кредитите кај останатите земји опфатени во примерокот (со исклучок на Албанија и Турција, кои во 2011 година се карактеризираат со двоцифрени стапки на раст од 12%, односно 10,4%, соодветно).

Табела бр. 2

Споредба на годишниот пораст на кредитите во однос на БДП во земјите чии банки имаат доминантно учество во македонскиот банкарски сектор

Земји	Годишен пораст на кредитите/БДП						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Грција	8,8%	7,8%	14,1%	8,9%	-2,5%	29,7%	-6,5%
Словенија	9,8%	11,8%	22,7%	14,3%	2,5%	2,1%	1,2%
Турција	-	-	10%	11%	2%	12%	11%
Бугарија	-	- 9,1%	26,6%	18,0%	2,8%	0,02%	-2,5%
Франција	6,7%	7,9%	14,2%	6,8%	1,5%	7,7%	2,2%
Македонија	4,0%	6,9%	9,6%	10,4%	1,4%	3%	3,5%

Креирано од авторот -Извор:НБРМ и TCMB-Financial Stability Report- Nov. 2011

Од табелата може да се забележи значителен пад на кредитната активност во земјите како што се Грција и Словенија (чиј капитал е над 40% во вкупниот банкарски капитал во РМ) , но и на другите земји земји на ЕУ. Единствено , нагорна линија во сферата на кредитната активност бележи Турција , која во последнава година го зголеми учеството на својот капитал во Македонија за 8%.

Во овој случај се работи за два момента: од една страна е понагласено присуството на конвенционалното и традиционално кредитирање , карактеристичен за турските банки, од друга страна, по препорака на матичните банки, странските подружници во Македонија, ги заоструваат условите за кредитирање и кредитните барања применуваат сеопфатни анализи на оценка на ризикот при донесување на кредитни одлуки.³¹⁵

³¹⁵ Во рамките на подготовката на овој труд , направени се интервјуа со неколку банки со доминантен странски капитал и нотирано е заострување на критериумите за кредитирање во нивните банкарски политики, со цел намалување на кредитниот ризик ..

Анализите што ги направиле подружниците на странските банки , утврдуваат дека кризата во регионот многу повеќе "удрила" врз корпоративниот сектор отколку врз банкарството на мало, односно , ризичноста на кредитите е многу повеќе изразена и непредвидлива кај корпоративните кредити. Тоа иницира да овие банки етаблираат многу попримамливи кредитни производи за кредитирање на населението , со желба да го зголемат своето учество во сферата на банкарство на мало. На тој начин , тенденцијата е насочена кон зголемување на кредитната активност во посигурен сектор од аспект на ризикот од невраќање³¹⁶, а од друга страна реализирање на повисока стапка на профитабилност , имајќи го во предвид повисоките каматни стапки што се остваруваат кај кредитите на население , во однос на корпоративните.

Статистичките бројки само ги потврдуваат овие анализи. Имено бројот на примени кредитни барања за претпријатијата, на годишно ниво, е помал за 31,2% ,а од друга страна, зголемен е интересот за кредити кај физичките лица (пораст на бројот на кредитни барања за 9,4%). Исто така , умереното забрзување на кредитниот раст во најголем дел (87,6%) е условен од трите големи банки и две средни банки сите пет подружници на странски банки. Тоа секако зборува дека навремените анализи и информации што ги имале подружниците на странските банки (а ги добиле секако од своите матични земји) допринеле да овие банки направат , навремена промена во својата кредитна политика, која им овозможила пониска ризичност , а поголема профитабилност.

Оваа тенденција иако позитивна од аспект на странските банки , не е особено добредојдено за македонската економија , бидејќи банкарството (иако има за цел реализирање на профит), треба преку кредитирање на стопанството (одобрување на корпоративни кредити) да ја поддржува и поттикнува националната економија, додека со кредитирањето на населението само привремено се подобрува стандардот на граѓаните без обезбедување на одржливиост на истиот. Покрај тоа, доколку нема економски развој, и отплатата на долгорочните кредити за населението се доведува во прашање.

г) Анализа на ризиците -трендови и нивната поврзаност со работењето на меѓународните банки

Нивото на ризици на македонскиот банкарски сектор се задржува во контролирани рамки. Сепак, доминантниот ризик во работењето на банките, кредитниот ризик, забележува извесно зголемување, што е евидентно преку растот на нефункционалните кредити и последователното влошување на показателите за квалитетот на кредитното портфолио. Имено , според последните официјални показатели, годишната стапка на раст на нефункционалните кредити на претпријатија изнесува 24,6%, а на домаќинства 0,1%, наспроти претходната година, кога овие стапки беа на ниво од 12,3% и 4,7%, соодветно. Значи , за разлика од постојаниот нагорен тренд на учеството на нефункционалните во вкупните кредити на претпријатија, започнат во 2008 година, кај нефункционалните кредити на домаќинствата во последните две години може да се забележи намалување на учеството во вкупните кредити на овој сектор. Овој тренд е , како што претходно беше напоменато, регистриран од страна на подружниците на странските банки во Македонија , па истите благовремено започнаа да ги прилагодуваат своите кредитни

³¹⁶ Кредитите за население се најчесто обезбедени со колатерали кои лесно можат да се впаричат.

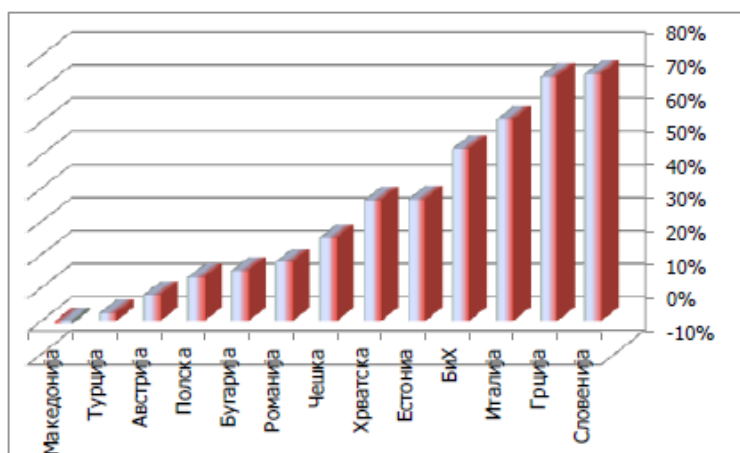
политики кон кредитирање на населението, со сите споманти можни реперкусии врз македонската економија.

Инаку, покрај благиот пораст на ризичноста, просечното ниво на ризичност на кредитното портфолио во периодот 2008-2011 се движи на ниво од 6 до 6,7%, што имајќи ги во предвид состојбите во опкружувањето е сосема разбирлива и очекува состојба.

Сепак, споредено со другите земји во регионот, учеството на нефункционалните во вкупните кредити, во банкарскиот систем на Република Македонија е во долната половина од групата анализирани земји. Во споредба со другите земји од регионот и пошироко, со целосната покриеност на нефункционалните кредити, банкарскиот систем на Република Македонија се наоѓа најниско на скалата за ризикот од покривање на загубите од евентуална целосна ненаплата на овие кредити. Притоа, највисоко на оваа скала се наоѓаат банкарските системи на Словенија и Грција, кај кои за покривање на нето нефункционалните кредити би се искористиле 74,3% и 73,6% од сопствените средства, соодветно.

Графикон бр. 5

Учество на нефункционалните кредити во сопствените средства на банките

Извор : НБРМ

Покрај кредитниот ризик, зголемена е изложеноста на банкарскиот систем на валутниот ризик, која се огледа преку поголемиот раст на јазот помеѓу активата и пасивата со валутна компонента во однос на помалиот раст на сопствените средства на банките. Зголемувањето на јазот помеѓу активата и пасивата во евра (којашто е доминантна странска валута во билансите на банките) е носител на зголемувањето на изложеноста на валутниот ризик.

За разлика од кредитниот и валутниот, изложеноста на банките на ризикот од промена на каматните стапки остана на ниско ниво. Причината за скромната улога на овој ризик произлегува од постоечката практика, банките да ги применуваат прилагодливите каматни стапки, во најголем дел од договорите за кредити и депозити (кои се и доминантните банкарски производи). Избегнувајќи го овој ризик, банките го пренесуваат на корисниците на банкарските производи, претворајќи го во индиректен кредитен ризик. Големата застапеност на прилагодливите каматни стапки ја наметнува дилемата дали целта на нивното користење е подобро управување,

избегнување или пренесување на преземените ризици, или служат како инструмент за управување со ликвидноста и профитабилноста на банките.

Зборувајќи за банкарските ризици, иако бележат зголемување и директно влијаат на стабилноста и профитабилноста на македонските банки, би рекле дека македонскиот банкарски систем не претрпе негативно влијание од присуството на странскиот капитал. Имено, негативните ефекти по однос на ризичноста со кои се среќаваат најголем дел од матичните банки чиј капитал е присутен во македонскиот банкарски сектор, не се пренесоа во таква мера до нивните подружници. Напротив, поучени од состојбите во матичната земја, во последната година истите водеа политика на попрепазливо кредитирање, рационализација во работењето, намалување на некапатните трошоците, пласирање во посигурни, а попалку приносни хартии од вредност. Би рекле дека зголемениот степен на ризично портфолио многу повеќе "влече корени" од одобрените кредити во претходните години, чие невраќање или нередовно враќање се реперкуира со повисока ризична категорија во последнава година.

д) Примената и прифаќањето на меѓународните стандарди како резултат на присуството на странскиот капитал

Делумно за ваквата контролирана ризичност кај сите банки во Македонија, доведе и прудентната супервизорска контрола и регулатива. Имено, во заради поточно определување на висината на ризичност поврзана со побарувањата на банките од централните влади и централните банки на други земји, во јуни 2011 година, Народната банка изврши изменување на **Одлуката за лимитите на изложеноста, Одлуката за методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот и Одлуката за управување со кредитниот ризик**. Наместо дотогашниот пристап, како помалку ризични побарувања да се сметаат побарувањата и хартиите од вредност од владите и централните банки на земјите-членки на ЕУ, Швајцарија, Канада, Јапонија, Австралија, Норвешка и САД, со измените се воведе кредитниот рејтинг како критериум за утврдувањето на ризичноста на овие побарувања/вложувања на банките. Само побарувањата/вложувањата во хартии од вредност од централни влади и централни банки коишто имаат најмалку инвестициски кредитен рејтинг, можат да се сметаат како помалку ризични побарувања и врз таа основа: (1) да се сметаат како одбитни ставки при утврдување на лимитите на изложеност; (2) да добијат понизок пондер на ризичност при утврдувањето на активата пондерирана според кредитниот ризик; или (3) да можат да се класифицираат во подобра категорија на ризичност.

Исто така од 01.07.2012 година, започнува примената на новата Одлука за методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот, која претставува значаен чекор напред во усвојувањето и примената на меѓународните капитални стандарди од првиот столб на новата капитална спогодба (Базел 2). Согласно со новата одлука, меѓу другото, банките треба да го применуваат т.н. стандардизиран пристап во утврдувањето на активата пондерирана според кредитниот ризик, а дополнителна обврска за банките, во споредба со важечката Одлука од овој домен, е потребата за утврдување на капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик, односно определување на активата пондерирана според оперативниот ризик (со примена на пристапот на базичен индикатор или стандардизираниот пристап).

Странските банки се чини значително придонесоа ваквите одлуки , како и претходно донесените во правец на прифаќање на Базелските одредби за адекватност на капитал , многу побрзо и соодветно да се применат и кај банките со домашен капитал. Бројните симулации и стерс тестови што се направени од страна на М НБРМ говорат во прилог на целосната подготвеност на странските и дел од банките со домашен капитал да ги следат одредбите од истиот. Дури дел од странските подружници и пред донесување на одлуки од страна на банкарската супервизија во Македонија, применуваат критериуми на БАЗЕЛ 2 кои веќе се воведени во нивните матични земји.

ЗАКЛУЧОК

Странските банки во земјите каде го внеле својот капитал, воведуваат нови банкарски производи, нови техники на стратешко управување и управување со ризици, како и здрава култура на кропоративно управување , кои се развиени во земјите на нивните матични банки. Исто така, влезот на странските банки ја подобрува законската рамка, финансискиот мониторинг, ја намалува корупцијата и го стимулира развојот на транспарентното решене на посредничките финансиски операции до страна на целиот банкарски систем. Во услови на криза од различен карактер (банкарска, финансиска, економска, должничка) , состојбите можат да бидат малу поинакви. Имено, постои опасност, матичните банки , преку своите подружници или фиолијали да ги пренесат ризиците од банкарскиот систем на својата земја и да ја прелеат кризата.

Сепак би рекле дека влезот на странскиот капитал може да има значајни или помалку значајни позитивни и негативни влијанија врз банкарскиот систем на земјата домаќин во зависност од големината на учество на странскиот капитал, степенот на развиеност на банкарскиот систем на земјата од каде води потекло капиталот, како и степенот на развиеност на националниот банкарски систем , времето на влез на странски банки од аспект на економскиот циклус во кој се наоѓа земјата домаќин или земјата од каде води потекло банкарскиот капитал и сл.

Присуството на странскиот капитал , кој во македонскиот банкарски систем е застапен со над 75% во услови на должничка криза во евро-регионот, од каде што потекнува повеќе од половина од странскиот капитал, сепак успеа да ја одржи својата стабилност, релативно поднослив степен на ризичност (најнизок во регионот), прифаќајќи ги меѓународните банкарски стандарди за адекватност на капиталот , и софистицираните алатки за оценка на кредитните и други ризици , што во голема мера претставува придобивка од присуството на меѓународните банки преку нивните подружници.

Сепак останува фактот дека во трката за поголема профитабилност , странските подружници , преку направените анализа , направија промена на фокусот на своето кредитирање и се свртеа кон помалку ризичниот и попрофитабилниот сектор на кредитирање на граѓани. Тоа им овозможи да остварат над 98% од вкупната добивка во целокупната банкарска индустрија и да го намалат делумно ризичното работење. Оваа тенденција иако позитивна од аспект на странските банки , не е особено добредојдено за македонската економија , бидејќи се намалува поддршката на корпоративниот сектор кој ја поддржува и поттикнува националната економија,

додека со кредитирањето на населението само привремено се подобрува стандардот на граѓаните без обезбедување на оддржливост на истиот.

ЛИТЕРАТУРА

1. Janek Uiboupin "Impact of Foreign Banks on Banking Sector Stability in Central and Eastern European Countries", International seminar : "Financial Sector Research in Estonia" 2007
2. Crina Raluca "The Globalisation of the Banking Sector – Evolutions and Predictions" -2009
3. Niels Hermes & Robert Lensink "Foreign banks presence, domestic bank performance and financial development"-2008
4. Christian E. Weller & Mark J. Scher "The impact of multinational banks on development finance "Center for European Integration Studies 2000
5. Dorothea Schafer & Oleksandr Talavera "The Impact of Foreign Banks Entry on Domestic Banks' Profitability in a Transition Economy" –DIW , Berlin, Feb. 2007
6. Годишни извештаи за банкарскиот систем на Република Македонија (2008-2011)